

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

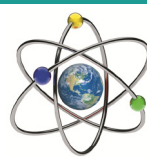
No9(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 62 sahifa,
11-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzviylik va uzluksizlik masalalari: muammoning nazariy va amaliy jihatlar.....	10
<i>A. A. Alimov, M. A. Rustamboyeva</i>	
Bolalarda didaktik o'yinlar asosida aqliy faolligini rivojlantirish	16
<i>Ismoilova Sabina Erkin qizi</i>	
Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining mazmuni, tuzilmasi va tarkibiy komponentlari	22
<i>Nazarov Zafarjon Abdullajon o'g'li</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish	26
<i>Sabirova Gulmira Sadik qizi</i>	
Реализация компетентностного и нейродидактического подходов в профессиональной подготовке специалистов профессионального образования	32
<i>Азизова Асалхон Руслановна</i>	
Развитие воображения учащихся с нарушением зрения в процессе изобразительной деятельности... 36	36
<i>Бектурдиева Шохид Сатиболдиевна</i>	
Musiq ta'limida raqamli texnologiyalar asosida o'quvchilarning musiqiy-kognitiv salohiyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	44
<i>Rustamjonova Dilhas Ravshanbek qizi</i>	
Tarbiyaviy jarayonlarda texnologik yondashuvni tadbiq etishning pedagogik imkoniyatlari	50
<i>Raxmatova Mexrinov Majitovna</i>	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'lim sharoitida ko'rishida muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashga tayyorlashning ilmiy-metodik asoslari.....	54
<i>Xusnuddinova Zulayxo Xamidullayevna</i>	

INGLIZ TILIDA OG'ZAKI NUTQ KOMPETENSIYASINING MAZMUNI, TUZILMASI VA TARKIBIY KOMPONENTLARI

Nazarov Zafarjon Abdullajon o'g'li

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti magistranti

Annotatsiya: Maqolada ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining mazmuni, uning o'ziga xos tuzilmasi hamda asosiy tarkibiy komponentlari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, og'zaki muloqot jarayonida til egalarining lingvistik, sotsiolingvistik, diskursiv va pragmatik ko'nikmalarini rivojlantirish omillari va ularning nutqiy tayyorgarlikdagi o'rnini yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: og'zaki nutq kompetensiyasi, lingvistik kompetensiya, sotsiolingvistik kompetensiya, diskursiv kompetensiya, pragmatik ko'nikmalar, nutqiy muloqot, ingliz tili o'qitish metodikasi.

Abstract: The article provides a scientific and pedagogical analysis of the content, structure, and core components of oral speech competence in the English language. Furthermore, it highlights the factors influencing the development of linguistic, sociolinguistic, discursive, and pragmatic skills of language learners during oral communication, as well as their significance in speech readiness.

Key words: oral speech competence, linguistic competence, sociolinguistic competence, discursive competence, pragmatic skills, oral communication, English language teaching methodology.

Аннотация: В статье представлен научно-педагогический анализ содержания, структуры и основных компонентов иноязычной устно-речевой компетенции на английском языке. Также освещаются факторы развития лингвистических, социолингвистических, дискурсивных и прагматических навыков обучающихся в процессе устного общения и их роль в речевой подготовке.

Ключевые слова: устно-речевая компетенция, лингвистическая компетенция, социолингвистическая компетенция, дискурсивная компетенция, прагматические навыки, устная коммуникация, методика преподавания английского языка.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o'rgatishning bosh maqsadi o'quvchi va talabalarda amaliy muloqot qilish ko'nikmasini, ya'ni kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdan iboratdir. Bugungi globalashuv davrida xalqaro aloqalarning kengayishi, ilm-fan va texnika sohasidagi jadal integratsiya har bir mutaxassisdan ingliz tilida erkin va ravon muloqot qila olish yetukligini talab etmoqda. Shuning uchun ham zamonaviy til o'qitish metodikasida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirish hamda uning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tadqiq etish eng dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Og'zaki nutq nafaqat lingvistik bilimlarning amaldagi in'ikosi, balki shaxsning fikrlash doirasi, madaniyatlararo muloqotga tayyorgarligi hamda ijtimoiy moslashuvchanligini ko'rsatuvchi asosiy mezon hisoblanadi.

Og'zaki nutq kompetensiyasi murakkab va ko'p qirrali hodisa bo'lib, u shunchaki so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish yoki grammatik qoidalarga rioya etish bilangina cheklanib qolmaydi. U o'z ichiga til elementlarini to'g'ri qo'llash, muloqot vaziyatiga va suhbatdoshning ijtimoiy maqomiga mos ravishda iboralarni tanlash, nutq so'zlash jarayonida mantiqiy izchillikni saqlash hamda muloqotdagi turli anglashilmovchiliklarni bartaraf etish ko'nikmalarini oladi. Shu sababli, ingliz tilida og'zaki nutqni samarali shakllantirish uchun uning ichki tuzilmasi, ma'no-mazmuni va uni tashkil etuvchi tarkibiy komponentlarni aniq belgilab olish zarur. Bu jarayonda lingvistik, sotsiolingvistik, diskursiv va pragmatik komponentlarning o'zaro mutanosibligi va integratsiyasi muhim o'rin tutadi.

Mazkur ilmiy ishning dolzarbligi shundaki, unda ingliz tili og'zaki nutq kompetensiyasining tub mohiyati va uning strukturaviy bo'g'inlari ilmiy-pedagogik hamda metodik jihatdan atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqot jara-

yonida nutqiy kompetensiyani shakllantirishdagi mavjud yondashuvlar umumlashtirilib, ta'lim oluvchilarning og'zaki muloqot borasidagi ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirishning nazariy bazasi yoritiladi. Bu esa bo'lajak mutaxassislarga ingliz tilida nafaqat rasmiy va ijtimoiy sohalarda, balki akademik hamda kasbiy muloqot muhitida ham o'z fikrlarini erkin, aniq va savodli bayon etishlariga imkon yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish muammosi zamonaviy lingvodaktikada yetakchi o'rin tutadi. Og'zaki nutq kompetensiyasining mazmuni, tuzilmasi va tarkibiy komponentlarini belgilashda xalqaro hamda mahalliy tadqiqotchilar tomonidan turli nazariy va metodik yondashuvlar ilgari surilgan.

Jahon lingvodaktikasida L. Bachman va A. Palmer ^[1] til kompetensiyasining ko'p darajali strukturaviy modelini ishlab chiqqan bo'lib, unda og'zaki nutqni pragmatik va tashkiliy kompetensiyalarning o'zaro integratsiyasi sifatida talqin qiladilar.

Shuningdek, M. Celce-Murcia ^[2] va uning hammualliflari og'zaki nutq kompetensiyasining tuzilmasida diskursiv hamda strategik komponentlarning yetakchi rolini alohida ta'kidlab, og'zaki muloqotni kontekstga mos matn yaratish mahorati bilan bog'laydilar.

MDH mamlakatlari olimlaridan I. Bem ^[3] chet tili nutq kompetensiyasining mazmunini shakllantirishda nutq faoliyati turlarining psixolingvistik xususiyatlarini va muloqot vaziyatining komponentlariga muvofiqlik mezonlarini asoslab bergan.

N. Gez ^[4] esa og'zaki nutq kompetensiyasi tarkibini belgilashda lingvistik va ijtimoiy-madaniy bilimlarning dialektik birligini ilgari surib, uning dinamik va situativ xarakterini tadqiq etgan.

O'zbekiston lingvodaktika maktabida J. Jalolov ^[5] ingliz tili og'zaki nutq kompetensiyasining pedagogik va metodik asoslarini yaratib, uning tarkibiy qismlari sifatida lingvistik, sotsiolingvistik va pragmatik bilimlarning izchilligini ko'rsatib o'tgan.

G. Hoshimov ^[6], o'z navbatida, o'zbek auditoriyasida ingliz tilida og'zaki nutqni shakllantirishning lingvokognitiv xususiyatlarini hamda interferensiya hodisasini yengib o'tish mexanizmlarini atroflicha tahlil qilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik bazasini shakllantirishda quyidagi asosiy usul va yondashuvlar qo'llanildi:

- 1. Qiyosiy-tahliliy usul.** Mahalliy (o'zbek) va xorijiy (G'arb va MDH mamlakatlari) metodist-olimlarining og'zaki nutq kompetensiyasiga bergan ta'riflari hamda uning strukturaviy modellari o'zaro solishtirildi. Natijada, kompetensiyaning lingvistik, sotsiolingvistik, diskursiv hamda pragmatik komponentlar bo'yicha farqli va umumiy jihatlari ajratib ko'rsatildi va uning eng maqbul, yaxlit modeli shakllantirildi.
- 2. Tizimli va strukturaviy yondashuv.** Og'zaki nutq kompetensiyasi yakka ko'nikma emas, balki o'zaro bog'liq elementlardan tashkil topgan murakkab tizim sifatida qaraldi. Har bir komponentning (fonetik, leksik, grammatik, strategik va madaniyatlararo) og'zaki nutq samaradorligini ta'minlashdagi o'rni va vazifalari alohida-alohida va yaxlitlikda tahlil qilindi.
- 3. Deduktiv va induktiv umumlashtirish.** Umumnazariy metodik qoidalardan xususiy amaliy xulosalarga o'tish (deduksiya) hamda alohida komponentlar tahlilidan og'zaki nutq kompetensiyasining umumiy mohiyatini belgilashga bo'lgan mantiqiy xulosalar (induksiya) chiqarildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasi shunchaki lingvistik bilimlarning yig'indisi emas, balki muloqot jarayonida tezkor va moslashuvchan qaror qabul qilishni talab etuvchi ko'p komponentli murakkab tizimdir. O'tkazilgan qiyosiy-tahliliy izlanishlar asosida og'zaki nutq kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi to'rtta asosiy va o'zaro uzviy bog'liq komponentdan iborat ekanligi aniqlandi hamda ularning har biri alohida ilmiy-amaliy mazmunga ega ekanligi asoslab berildi.

Birinchidan, lingvistik (til) komponenti nutqning tayanch poydevori bo'lib, u ta'lim oluvchining fonetik, leksik va grammatik qoidalarni to'g'ri qo'llash ko'nikmasini, aniq va ravon talaffuzni hamda so'z boyligining yetarilgini ta'minlaydi ^[2].

Ikkinchidan, sotsiolingvistik komponent muloqotning ijtimoiy va madaniy kontekstini inobatga olishni nazarda tutadi; bu orqali so'zlovchi suhbatdoshining ijtimoiy maqomi, muloqot vaziyati va madaniyatlararo farqlarga mos ravishda to'g'ri uslub hamda iboralarni tanlash imkoniyatiga ega bo'ladi ^[3].

Uchinchidan, diskursiv komponent og'zaki nutqda fikrlarning mantiqiy izchilligini va matn yaxlitligini ta'minlashga xizmat qiladi, bu esa nutqni parchalangan so'zlar to'plamidan mazmunli va yaxlit muloqot shakliga keltirishga yordam beradi ^[1].

To'rtinchidan, pragmatik (va strategik) komponent muloqot jarayonida yuzaga keladigan nutqiy uzilishlar, lug'at yetishmovchiligi yoki anglashilmovchiliklarni kompensatsiya vositalari (parafrazlash, imo-ishora, qo'shimcha tushuntirish) orqali bartaraf etish hamda muloqot maqsadiga erishish mexanizmlarini shakllantiradi ^[4].

Tahlillar natijasining mantiqiy davomi sifatida og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirishda tarkibiy komponentlarning o'zaro integratsiyalashuvi hamda ularning ta'lim amaliyotidagi namoyon bo'lish xususiyatlarini quyidagi yo'nalishlarda asoslash mumkin. Ahamiyatli jihati shundaki, lingvistik va sotsiolingvistik komponentlar o'rtasidagi mutanosiblik nutqning to'g'riligi va o'rinlilikini ta'minlaydigan bosh omildir. Lingvistik bilimlarga ega bo'lish so'zlovchiga grammatik jihatdan to'g'ri jumlar tuzish imkonini bersa-da, sotsiolingvistik kompetensiyasiz ushbu jumlar real muloqot muhitida noo'rin yoki sun'iy tuyulishi mumkin. Shu sababli, ta'lim oluvchilarning og'zaki nutqda uslubiy moslikni ta'minlash va rasmiy hamda norasmiy muloqot shakllarini farqlash ko'nikmasini shakllantirish alohida bosqich sifatida ajratiladi.

Shu bilan birga, diskursiv hamda pragmatik komponentlarning amaliy namoyon bo'lishi ta'lim oluvchining spontan (to'satdan, tayyorgariksiz) og'zaki nutq jarayonidagi moslashuvchanligini oshiradi. Diskursiv kompetensiya orqali so'zlovchi bog'lovchi vositalar (cohesive devices) hamda konnektorlardan to'g'ri foydalanib, o'z fikrini mantiqiy bloklarga ajratadi va yaxlit nutqiy matn yaratadi ^[1]. Pragmatik komponent esa muloqot jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan leksik uzilishlar, tushunmovchiliklar yoki psixologik to'siqlarni paratildan (imo-ishoralar, intonatsiya) hamda muqobil iboralardan (paraphrasing) foydalangan holda yengib o'tishga xizmat qiladi.

O'tkazilgan qiyosiy-tahliliy izlanishlar asosida ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining tarkibiy modelini quyidagi differensial xususiyatlar orqali umumlashtirish mumkin:

1. **Lingvistik tayanch.** Fonetik to'g'rilik, leksik boylik va grammatik aniqlik.
2. **Sotsiokulturologik moslik.** Nutqiy etiquette (etiket) qoidalariga rioya qilish hamda kontekstga mos iboralarni qo'llash.
3. **Diskursiv izchillik.** Nutqning mantiqiy yaxlitligi va lingvistik bog'liqligi.
4. **Pragmatik moslashuvchanlik.** Muloqot maqsadiga erishish va nutqiy to'siqlarni (baryerlarni) tezkor bartaraf etish ko'nikmasi.

Xulosa qilib aytganda, og'zaki nutq kompetensiyasi ta'lim oluvchida kompleks ravishda shakllantirilgandagina ingliz tilida erkin, mantiqiy va samarali muloqot qilish imkoniyati yuzaga keladi.

Tadqiqot natijalarining umumiy tahlili shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasi an'anaviy metodikada qaralgani kabi faqatgina grammatik va leksik qoidalarni bilish bilan cheklanmaydi. Zamonaviy til o'rgatish tamoyillari shuni ko'rsatadiki, lingvistik bilimlar amaliy muloqot jarayonida faqatgina poydevor vazifasini o'taydi. Muloqotning muvaffaqiyati esa ko'p jihatdan ta'lim oluvchining sotsiolingvistik va pragmatik tayyorgarligiga bog'liqdir.

Nazariy manbalar va mavjud yondashuvlar taqqoslanganda, ko'pincha ta'lim amaliyotida lingvistik aspektga ortiqcha urg'u berilib, muloqotning ijtimoiy-madaniy va strategik taraflari ikkinchi darajaga tushib qolishi kuzatiladi. Vaholanki, sotsiolingvistik kompetensiyasiz so'zlovchi o'z fikrini grammatik jihatdan to'g'ri bayon etsa-da, muloqot muhitiga mos g'oyaviy va uslubiy xatolarga yo'l qo'yishi mumkin.

Shu bilan birga, diskursiv va pragmatik ko'nikmalarning yetarsizligi real muloqot vaziyatlarida nutqiy to'siqlarga va muloqotning uzilib qolishiga olib keladi. Shu sababli, og'zaki nutq kompetensiyasining barcha tarkibiy komponentlarini alohida emas, balki bir-birini to'ldiruvchi yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish ta'lim jarayonining samaradorligini keskin oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan qiyosiy-tahliliy o'rganishlar natijasida ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining nazariy va amaliy mohiyati bo'yicha quyidagi umumiy xulosalarga kelindi. Og'zaki nutq kompetensiyasi ta'lim oluvchining ingliz tilida erkin, mantiqiy, ravon va vaziyatga mos ravishda fikr almashish imkoniyatini ta'minlovchi murakkab va ko'p qirrali hodisadir. Ushbu kompetensiyaning barqaror shakllanishi lingvistik, sotsiolingvistik, diskursiv hamda pragmatik komponentlarning mutanosib rivojlanishiga bevosita bog'liq.

Lingvistik poydevor nutqning aniqligini ta'minlasa, sotsiolingvistik ko'nikmalar muloqotning madaniy va ijtimoiy mosligini kafolatlaydi, diskursiv tayyorgarlik nutq matnining mantiqiy izchilligini oshiradi, pragmatik vosi-

talar esa muloqotdagi to'siqlarni tezkor bartaraf etishga yordam beradi. Mazkur tarkibiy komponentlarning har biri og'zaki nutq tayyorgarligida o'ziga xos o'ringa ega bo'lib, ulardan birortasini e'tiborsiz qoldirish to'laqonli nutqiy ko'nikmaning shakllanishiga to'sqinlik qiladi. Tildan amaliy foydalanish samaradorligini oshirish uchun o'quv jarayonida ushbu komponentlarning barchasini integratsiyalashgan holda rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy metodik yondashuvlarni keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bachman, L. F. Language testing in practice: Designing and developing useful language tests [Text] / L. F. Bachman, A. S. Palmer. - Oxford : Oxford University Press, 1996. - 376 p.
2. Celce-Murcia, M. Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications [Text] / M. Celce-Murcia, Z. Dörnyei, S. Thurrell // Issues in Applied Linguistics. - 1995. - Vol. 6, № 2. - P. 5-35.
3. Бим, И. Л. Компетентностный подход к обучению иностранным языкам: проблемы и перспективы [Текст] / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. - 2007. - № 6. - С. 2-8.
4. Гез, Н. И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе [Текст] : учеб. Пособие / Н. И. Гез, М. В. Ляховицкий, А. А. Миролубов [и др.]. - М. : Высшая школа, 1982. - 373 с.
5. Jalolov, J. J. Chet tili o'qitish metodikasi [Matn] : darslik / J. J. Jalolov. - Toshkent : O'qituvchi, 2012. - 432 b.
6. Hoshimov, G. M. Ingliz tili og'zaki nutqini shakllantirishning lingvokognitiv va metodik asoslari [Matn] : monografiya / G. M. Hoshimov. - Toshkent : Fan, 2009. - 184 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.